

Щодо питання про страхування агролізингової угоди

Розглядаються причини низької зацікавленості у співпраці між сільськогосподарськими підприємствами і страховими компаніями. Аналізується сучасний стан страхування агролізингових угод і напрями його вдосконалення.

Reasons of the low personal interest in a collaboration between agricultural enterprises and insurances companies are examined. The conditions of modern state insurance of agro leasing agreements and directions of its perfection are analyzed.

Рассматриваются причины низкой заинтересованности в сотрудничестве между сельскохозяйственными предприятиями и страховыми компаниями. Анализируется современное состояние агролизинговых соглашений и направления его усовершенствования.

Ключові слова: страхування, ризики, сільське господарство, лізинг, страховий ринок.

Key words: insurance, risks, agriculture, leasing, insurance market.

Ключевые слова: страхование, риски, сельское хозяйство, лизинг, страховой рынок.

Постановка проблеми. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств потребує залучення нової техніки і технологій, що пов'язано із значними інвестиціями в оновлення і розвиток матеріально-технічної бази сільського господарства. В умовах незадовільного фінансового становища сільськогосподарських підприємств і неможливості залучення банківського фінансування варто використати альтернативний фінансовий інструмент – лізинг, який добре зарекомендував себе у світовій практиці. Однак розвиток агролізингу в Україні стримується через низку причин. Перш за все це відсутність державної програми розвитку агролізингу, високі ризики аграрної сфери, незадовільне фінансове становище

сільгосптоваровиробників, незацікавленість страхових і лізингових компаній у співпраці з сільськогосподарськими підприємствами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам страхування ризиків на ринку фінансових послуг взагалі й на лізинговому, зокрема, присвячені праці багатьох науковців, у т.ч. С.С. Алексєєва, С.М. Братуся, В.В. Вітлінського, В.П. Грибанова, М.С. Клапківа, Я.М. Магазинера, В.К. Ма-мутова, С.В. Михайлова, С.А. Рибнікова, Ю.К. Толстого, Ю.Б. Фогельсона, В.В. Шахова, Я.М. Шевченко, М.Я. Шимінової, В.С. Щербини. Разом із тим питання страхування агролізингової угоди вивчено недостатньо. Потребують уточнення порядок та умови проведення страхування предмету лізингу при укладанні лізингового договору з сільськогосподарськими підприємствами.

Метою статті є аналіз стану страхування агролізингових угод і пошук шляхів вдосконалення його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Страхування оберігає учасників лізингової угоди від багатьох ризиків на всіх етапах її здійснення (пошкодження або втрати предмету лізингу, прострочення або несплати лізингових платежів, неповернення лізингового майна при порушенні лізингоотримувачем взятих на себе зобов'язань). Це особливо актуально для аграріїв, де виробничий процес напряду залежить від кліматичних умов та є традиційно високо ризиковим видом діяльності.

Більшість лізингових компаній не зацікавлена у співпраці з сільськогосподарськими підприємствами через високі ризики. В залежності від сфер виникнення розрізняють наступні ризики [1, с. 158-160]:

- виробничі. Виникають у зв'язку з порушенням виробничого процесу (наприклад, зниження якості насіннєвого матеріалу, фізичний і моральний знос техніки та обладнання, нестача запчастин і палива);

- реалізаційні. Вони пов'язані зі збитками, яких може зазнати сільгосп-виробник внаслідок зміни співвідношення попиту та пропозиції на ринку, збільшенням витрат на зберігання і транспортування готової продукції тощо;

- фінансові. Можливі втрати від здійснення різноманітних фінансових операцій;
- інноваційні. Пов'язані з ризиком неповернення витрачених фінансових коштів;
- інвестиційні. Формуються внаслідок обмеження або припинення реалізації інвестиційних проектів, що веде до скорочення виробничих потужностей і погіршення фінансового стану сільськогосподарського підприємства;
- інформаційні. Ймовірність настання збитків через неповні й недостовірні дані;
- цінові. Збитки, яких можуть зазнати сільгосптоваровиробники через зміну цінової кон'юнктури на готову продукцію, сировину і матеріали тощо;
- валютні. Втрати від коливання курсу валют під час проведення кредитних, лізингових, зовнішньоекономічних операцій тощо;
- податкові. Пов'язані зі збільшенням податкових ставок.

Виділяють також специфічні ризики, які притаманні сільському господарству. Серед них: погодні (втрата врожаю сільськогосподарських культур через зміни погодних умов); екологічні (збитки, викликані погіршенням стану навколишнього середовища); біологічні (можливі втрати через недотримання технології вирощування сільськогосподарських тварин та організмів).

Страховання ризиків у сільському господарстві відбувається відповідно до Закону України «Про страхування». Передбачено обов'язкове страхування сільськогосподарських ризиків у таких випадках: страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих і нещасних випадків у випадках і згідно до переліку тварин, встановленим Кабінетом Міністрів України; страхування відповідальності виробників (постачальників) продукції тваринного походження, ветеринарних препаратів, субстанцій за шкоду, заподіяну третім особам [2].

Донедавна даним Законом передбачалося також обов'язкове страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень державними сільгоспвиробниками, врожаю зернових культур і цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами всіх форм власності. Проте у 2009 р. дане положення було скасоване Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення механізмів державного регулювання ринку сільськогосподарської продукції» [3].

Страховий ринок в аграрній сфері потребує стабілізації і розвитку. Він не тільки найменш розвинутий сегмент страхового бізнесу, а й найбільш непрозорий. Довіра між учасниками системи аграрного страхування є низькою і не враховує інтереси усіх її учасників при розробці нових страхових послуг. Лише 20% сільгосподарських господарств користуються послугами зі страхування, що в сукупному складає лише 1,5% усього ринку страхових послуг [4]. Необхідна регламентація дій сторін страхової угоди і контроль з боку держави за дотриманням ними своїх зобов'язань. Особливо, коли держава надає свою підтримку. Це буде сприяти підвищенню ефективності використання державних ресурсів із метою посилення страхового захисту сільськогосподарського виробника.

Закон України «Про страхування» не передбачає обов'язкового страхування предмету лізингу. На практиці страхування предмету лізингу є обов'язковою умовою укладання договору лізингу. До послуг страхових компаній звертаються лізингодавці або лізингоодержувачі, в залежності від умов укладеної лізингової угоди.

Найпоширенішим видом страхування є майнове. Сторони лізингової угоди самостійно визначають порядок страхування предмету лізингу. Проте, якщо страхування лізингового майна покладається згідно із домовленістю на лізингоодержувача, виникає низка спірних питань, які варто заздалегідь прописати в умовах договору. Зокрема, в які терміни лізингоодержувач повинен здійснити страхування основного засобу та подати підтверджуючі документи лізинговій компанії; яка його відповідальність за ухилення від страхування тощо.

Актуальним є страхування фінансових ризиків. За його допомогою лізингова компанія убезпечує себе від настання негативних наслідків через можливі неплатежі лізингоодержувача або його банкрутство. Даним видом страхування можуть займатися лише потужні страхові компанії, адже для цього необхідно розпоряджатися достатньо великим власним капіталом, проводити операції з перестрахування. У зв'язку із фінансово-економічною кризою страхові компанії не бажають та і не мають змоги страхувати фінансові ризики з операцій по агролізингу.

Відсутність належного захисту від ризиків унеможливорює реалізацію інвестиційних лізингових проектів у сільському господарстві. Необхідне вдосконалення конкурсного відбору страхових компаній, які залучаються до здійснення операцій з фінансового лізингу НАК “Украгролізинг”. Бажаним при цьому було б провести комплексну оцінку: результатів ґрунтового аналізу фінансово-економічного стану страхової компанії (чистого прибутку, величини активів і статутного капіталу, страхових резервів, збору страхових премій, розміру виплачених страхових відшкодувань); наявності досвіду роботи в сфері агрострахування і перестрахування; ділової репутації страхової компанії; рівня кваліфікації персоналу; умов страхування різноманітних видів ризиків (страхування сільськогосподарської техніки, обладнання, тварин, продукції тощо).

Система взаємовідносин страхових та лізингових компаній є недосконалою внаслідок нерозвинутості й слабкості вітчизняного страхового ринку. Він покриває лише 3-5% страхового поля в Україні, тоді як у країнах Західної Європи – понад 96%. Це пов'язане з низькою довірою та поінформованістю населення про діяльність страхових організацій. Так, основна частина страхових платежів носить обов'язковий характер і лише 15-20% добровільний. Кількість страхових компаній в 2008 р. сягнула 482. Разом із тим кількість не завжди означає якість. Зокрема, в Польщі, яка значно випереджає Україну за розвитком ринку страхових послуг, працює 64 страховика, Угорщині – 26, Молдові – 33, Білорусі – 22, Грузії – 15, Вірменії – 13 [5]. У подальшому прогнозується загострення конкурентної боротьби між вітчизняними

страховими компаніями. Варто очікувати підвищення якості фінансових послуг, зокрема обслуговування клієнтів і швидкості здійснення страхових виплат за настання страхового випадку.

Висновки. Однією з причин недостатнього розвитку лізингу в Україні є нерозвинутість вітчизняного страхового ринку. В умовах загострення світової фінансово-економічної кризи ризику лізингових компаній, що співпрацюють із українськими сільськогосподарськими товаровиробниками, значно зростають. Відсутність належного захисту від ризиків унеможливорює реалізацію інвестиційних лізингових проектів у сільському господарстві. Необхідною є регламентація дій сторін страхової угоди, а також контроль за дотриманням ними своїх зобов'язань з боку держави, її активна підтримка учасників процесу. Потребує вдосконалення процедура конкурсного відбору страхових компаній, які залучаються до здійснення операцій з фінансового лізингу НАК «Украгролізинг».

Література

1. Удельнов С. Г. Эффективность лизинга в агропромышленном комплексе региона : дис. ... кандидата экономических наук : 08.00.05 / Удельнов Сергей Геннадьевич. – Екатеринбург, 2005. – 256 с.
2. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 № 85/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення механізмів державного регулювання ринку сільськогосподарської продукції» від 04.06.2009р. N 1447-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
4. Соломку підстеливши... ринок страхових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://journal.agrosector.com.ua/archive/7/112>.
5. Сиренко О. Страхование XXI века или о тенденциях развития страхового рынка Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zn.ua.
6. Шевчук Ю. Питання страхування в лізинговій діяльності: важливі моменти / Ю. Шевчук // Лізинг в Україні. – 2007. - № 1. – С. 9-11.